

ПОРІВНЯННЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

Анотація. Розглянуто основні підходи до оцінки банківських ризиків. Розкрито зміст основних методів оцінки ризиків та здійснено їх порівняльну характеристику.

Аннотация. Рассмотрены основные подходы к оценке банковских рисков. Раскрыто содержание основных методов оценки рисков и осуществлена их сравнительная характеристика.

Annotation. The main approaches to the assessment of banking risks have been studied. The main methods of risks assessment have been revealed and their comparative characteristic has been held.

Ключові слова: банківський ризик, метод оцінки, метод експертних оцінок, аналітичний метод, VAR-метод, методика CAMEL.

Діяльність банку, як і будь-якої комерційної організації, спрямована на отримання прибутку, який забезпечить стійкість і надійність його функціонування і можливості для розширення. Але орієнтація на прибуток завжди пов'язана з різними видами ризиків, які за відсутності системи їх аналізу та попередження можуть призвести до збитків.

Жоден з видів банківських ризиків не може бути усунений повністю, чим вище ступінь ризику, який бере на себе комерційний банк, тим вище повинен бути його потенційний прибуток. Основним завданням банку при цьому є досягнення оптимального поєднання ризикованості і прибутковості своїх операцій. Таким чином, у практичній банківській роботі головним є не виняток ризику взагалі, а його передбачення, аналіз і зниження його рівня. У всіх випадках ризик має бути визначено й проаналізовано. У результаті неправильних оцінок ризиків або відсутності можливості протиставити їм якісь дієві заходи для банку можуть наступити негативні наслідки.

Питання ризиковості банківської діяльності досліджували такі вчені, як: Бутинець Ф. Ф., Лаврушин І. О., Щибиволок З. І., Жуков Є. Ф., Платонов В. М., Севрук В. Т. Висвітлено різні методи до аналізу банківських ризиків у працях сучасних вчених, наприклад: Матвієнко В. П., Ковальов О. П., Парасій-Вергуненко І. М. та ін.

Метою дослідження є здійснення порівняння методів оцінки банківських ризиків, а також визначення їх переваг та недоліків.

У працях вітчизняних і зарубіжних вчених наводяться різні визначення поняття "банківський ризик". Фінансово-кредитний словник тлумачить його як невизначеність щодо майбутніх грошових потоків, імовірність втрат чи недоотримання доходів порівняно із запланованими, яка представлена у вартісному вираженні [1]. Бабічев Ю. А. визначає банківський ризик, як небезпеку втрати вже наявного майна або неодолення запланованого результату [2]. У роботі [3] банківський ризик – імовірність того, що станеться подія, яка несприятливо позначиться на прибутку або капіталі банку.

Найбільш точним представляється перше визначення, проте воно не враховує ймовірність незапланованого збільшення витрат при здійсненні певних банківських операцій. Тому, на думку автора, найбільш повним буде таке визначення: банківський ризик – невизначеність відносно майбутніх грошових потоків, імовірність втрат чи недоотримання доходів порівняно з планованими або ймовірність виникнення непередбачених витрат при здійсненні певних банківських операцій, представлена у вартісному вираженні.

Аналіз видів кредитних ризиків, яким піддається комерційний банк зазвичай дає досить повну картину діяльності банку, його пріоритетів та загроз. З метою оптимізації ризиків здійснюють їх оцінку. Оцінка ризику – це кількісне визначення витрат, пов'язаних з проявом ризиків, на певному етапі діяльності банку. Метою оцінки ризиків є визначення відповідності результатів діяльності банку ринковим умовам.

Існує кілька методів оцінки банківських ризиків. У таблиці наведено основні методи оцінки банківських ризиків та вказано на їх переваги і недоліки.

Порівняльна характеристика методів оцінки банківських ризиків

Методи оцінки банківських ризиків	Переваги	Недоліки
1	2	3
Статистичний метод. На основі статистичних матеріалів за ряд років визначається ймовірність настання тієї чи іншої події	Досить простий у математичних розрахунках. Можливість аналізу різних варіантів розвитку подій	Неможливо здійснити за відсутності у банка значного об'єму аналітико-статистичної інформації
Метод експертних оцінок. Для оцінки ризику залучаються фахівці-професіонали в різних галузях	Можливість використання досвіду та інтуїції компетентнісного спеціаліста. Відсутність необхідності в точних даних, простота розрахунків. Може бути застосований в умовах повної невизначеності	Важкість у залученні незалежних експертів та об'єктивність їх оцінок. Має суб'єктивний характер
Аналітичний метод. Передбачає аналіз зон ризику з встановленням оптимального ризику для кожного виду банківської операції та їх сукупності в цілому	Можливість пофакторного аналізу параметрів, що впливають на ризик та виявлення можливих шляхів їх зниження	Потребує значних витрат часу. Доцільно застосовувати лише в умовах визначеності

Закінчення таблиці

1	2	3
Комплексний метод. Сукупна оцінка ризиків конкретного комерційного банку	Дозволяє більш повно та ефективно використовувати наявні ресурси	Не приділяється достатня увага окремим операціям

Усі наведені методи дозволяють кількісно та якісно оцінити ризики комерційного банку. За результатами кількісної оцінки рівня ризику порівнюється реальний ризик з допустимим і приймаються відповідні рішення. Також на основі отриманих результатів керівництво банку передбачає декілька варіантів розвитку подій, що відрізняються як ймовірністю настання, так і розмірами можливих збитків.

Деякі автори вважають, що існуючу практику слід доповнити новими підходами до розрахунків показників, які характеризують банківську діяльність, з метою найбільш повної й адекватної оцінки ступеня схильності банків до різного виду ризиків.

З безлічі існуючих методик оцінки ризиків деякі виділяють методику CAMEL [4]. Вона містить оцінку п'яти складових: капітал, активи, управління, прибутковість і ліквідність. Але для оцінки якості активів необхідно мати більше інформації, ніж в сучасних умовах є у банків. Методика CAMEL у цих цілях враховує прострочені позики понад 90 днів, а також позики, за якими не сплачуються відсотки, й інші показники.

Найбільш поширена методологія розрахунку ризику має назву Value-at-Risk (VAR). VAR – це статистична оцінка максимальних втрат за обраним інструментом (портфелем) при заданому розподілі ринкових факторів за вибраний період часу з високим рівнем ймовірності. Якісна оцінка ризику передбачає рознесення ризику по групах: мінімальний, помірний, граничний і неприпустимий ризики. У літературі зустрічаються й інші не менш відомі методи оцінки ризику [5]: метод сценаріїв; методи теорії ігор; ймовірнісно-статистичний метод; метод Монте-Карло.

Метод сценаріїв є найбільш доречним в аналізі ризиків, оскільки передбачає формулювання тих сценаріїв, які можуть здійснитися на практиці, й оцінку фінансових результатів у кожному з цих сценаріїв. В окремому випадку, коли в кожен момент часу кожен з визнаних істотними факторів приймає кінцеве число значень, складається дерево сценаріїв. Однак безпосередній аналіз усіх можливостей часто виявляється неможливим. Тому в більшості випадків розробляються деякі критерії, за якими проводиться порівняння сценаріїв, і аналізується лише частина сценаріїв. Як характерний приклад таких критеріїв можуть виступати прибутковість і ризик.

Метод математичних ігор також може бути використаний у процесі кількісної оцінки можливих втрат у результаті впливу ризику. Теорія ігор вивчає ситуації, в яких учасники гри за певними правилами приймають рішення, роблять той чи інший з допустимих ходів, прагнучи при цьому отримати максимальний виграш. Виграш одного гравця може бути одночасно програшем іншого, в цьому випадку функція виграшу одного гравця є одночасно і функцією виграшу другого, але взятій зі знаком "мінус". Якщо розглянути цю методологію в застосуванні до фінансів, то можна сформулювати завдання прийняття рішень як пошук розв'язання гри певного агента проти ринку.

Метод Монте-Карло застосовується в тому випадку, якщо важко аналітично порахувати математичне очікування того чи іншого показника. Одним зі способів розрахунку середніх значень ймовірностей є проведення великого числа дослідів. В якості даних для оцінки використовується ряд випадкових чисел, генерованих відповідним датчиком. На основі цих даних моделюється велике число сценаріїв, і для оцінки невідомого математичного очікування відповідно до закону великих чисел використовується вибіркове середнє, яке і є шуканою чисельною оцінкою.

Науковим результатом даного дослідження є систематизація переваг і недоліків різних методів оцінки банківських ризиків. Оскільки на даному етапі універсальної методики оцінки банківських ризиків не існує, кожен з методів має свої переваги і недоліки. Тому перспективою подальших наукових досліджень є завдання щодо формування вдосконаленої методики оцінки факторів, що впливають на ризиковість банківської діяльності.

-
- Література:** 1. Большой финансовый словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.linguaeterna.com/vocabula>. 2. Банковское дело : справ. пособ. / М. Ю. Бабичев, Ю. А. Бабичева и др. ; под редакцией Ю. А. Бабичевой. – М. : Эконом, 1994. – 397 с. 3. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посібн. / Вітлінський В. В., Пернарівський О. В., Наконечний Я. С. та ін. ; за ред. В. В. Вітлінського. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2008. – 251 с. 4. Романов М. Н. Основные подходы к оценке кредитного риска банков РФ / М. Н. Романов // Банковское дело. – 2000. – № 7. – С. 12–15. 5. Банковские риски : учебное пособие / кол. авторов под ред. докт. экон. наук, проф. О. И. Лаврушина и докт. экон. наук, проф. Н. И. Валенцовой. – М. : КНОРУС, 2007. – 232 с. 6. Аналіз діяльності комерційного банку / Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимович. – Житомир : ПП "Рута", 2001. – 384 с. 7. Банковское дело : учебник / под ред. О. И. Лаврушина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 672 с. 8. Банки и банковские операции : учебник для вузов / под ред. проф. Е. Ф. Жукова. – М. : Банки и биржи ; ЮНИТИ, 1997. – 471 с. 9. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності / І. М. Парасій-Вергуненко. – К. : КНЕУ, 2003. – 347с.